

Батюк Анна Анатоліївна,

к. держ. упр.,

доцент кафедри політології та філософії,

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України,

м. Харків

ORCID 0000-0003-2579-5578;

Кришталь Світлана Анатоліївна,

слухач факультету публічного управління та адміністрування,

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України,

м. Харків

ORCID 0000-0003-1159-8653

УДК 35.364

doi: 10.34213/tp.20.04.10

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ТАКТИЧНОГО РЕАГУВАННЯ НА ЗМІНИ ЗОВНІШНІХ УМОВ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ, ЩО ВИКЛИКАНІ ПАНДЕМІЄЮ КОРОНАВІРУСУ

Узагальнено проблеми соціальної політики, що загострені запровадженням посиленних протиепідемічних заходів на території України. Проведено аналіз заходів підтримки та допомоги населенню України, що опинилось у складних життєвих та фінансових умовах у зв'язку з введенням жорсткого карантину. Сформульовано пропозиції з удосконалення напрямів дій органів влади з метою забезпечення добробуту населення України.

Ключові слова: соціальний захист населення, державне регулювання, пандемія коронавірусу, заходи реагування, соціальна політика, напрями удосконалення.

Постановка проблеми. В умовах пандемії коронавірусу та масштабних карантинних заходів, що запроваджуються урядами багатьох зарубіжних країн, тактичне регулювання та швидке державне реагування на загрозу встановленні соціально-економічних проблем є вкрай важливим. Коли населення всього світу знаходиться під потужним тиском зовнішніх факторів, викликаних розповсюдженням вірусу Covid-19, можна спостерігати, як заходи соціального захисту населення можуть впливати на рівень бідності, економіку країн та стійкість державного устрою. Передовий досвід розвинених країн світу свідчить, що забезпечення якісного соціального захисту населення є головним завданням держави у процесі розвитку економіки та забезпечення життєдіяльності населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема протистояння державної соціальної політики сучасним загрозам та викликам сьогодення знаходиться під постійною увагою багатьох вчених. Вивченням аспектів соціального захисту населення, в умовах динамічного розвитку економіки займалися такі вчені, як О. Благоразумова [7], І. Костюк [8], О. Макарова [6], Д. Тарасенко [2], О. Тиха, К. Сухова, А. Чечель [2] та ін.

Дослідження зміни соціального статусу, рівня соціального забезпечення населення, аналізу стану ринку праці в умовах стрімких змін відображено у працях А. Дугчак [9], Е. Лібанової [1], А. Клименко [3], О. Осауленко, Л. Черенко [1] та ін.

Результатами їхньої розвідки є важливі наукові надбання у сфері державного регулювання соціального захисту населення, проте в умовах швид-

© Батюк А. А., Кришталь С. А., 2020

ких змін та глобалізаційних процесів відкритими залишаються питання дослідження заходів соціальної політики держави негайного запобіганням загрозам та тактичному реагуванні на виклики сьогодення.

Мета статті полягає в аналізі державного регулювання системи соціального захисту населення в умовах швидких зовнішніх змін та наданні практичних рекомендацій щодо вдосконалення заходів державного реагування на виклики сьогодення.

На основі обраної мети визначено етапи дослідження: узагальнити проблеми соціальної політики, викликані встановленням карантину та запровадженням посиленних протиепідемічних заходів на території України; проаналізувати запроваджені державою заходи щодо надання підтримки та допомоги населенню України, що опинилось у складних життєвих та фінансових умовах у зв'язку з введенням жорсткого карантину; проаналізувати досвід зарубіжних країн світу щодо запровадження державної допомоги громадянам у період дії карантину; надати пропозиції удосконалення напрямів дій державної соціальної політики в умовах швидких зовнішніх змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективний та динамічний розвиток економіки залежить від рівня відтворення людського капіталу, на який має значний вплив система надійного соціального захисту населення. Жорсткі карантинні заходи для обмеження розповсюдження вірусу, що ввелися на весні 2020 року в Україні мають фатальний вплив на спад та навіть зупинку виробництва, зменшення грошових потоків в країні і, як наслідок, регресію в процесі розвитку економіки країни.

Згідно з результатами соціологічного дослідження Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук, у кінці 2020 р. до категорії бідних потрапить майже половина населення України (45 %). За даними за дев'ять місяців 2019 р., цей показник склав 41,2 %, за підсумками 2019 р. очікувалось, що рівень бідності становитиме 38,4 %. У свою чергу, за прогнозами рівня бідності на 2020 р., зробленим у кінці 2019 р., значення показника мало становити 31,2 % [1].

Від початку пандемії коронавірусу у 2020 р. чисельність бідного населення в країні збільшилася. Порівнюючи дані за 2019 р., визначаємо, що торік під категорію бідного населення підпадало 14,5 млн осіб, а станом на 2020 р. таких осіб нараховується близько 16,5 млн [1].

Проблема подолання бідності є однією з найгостріших у соціально-економічній сфері. Сьогодні українське суспільство зіткнулося з масовою бідністю серед населення. Характерною особливістю малозабезпечених чи бідних осіб є те, що більшість із них відносяться до працездатного та економічно активного населення. Цей факт говорить про необхідність більш дієвої державної підтримки такого населення у процесі їхньої самореалізації та сприяння розвитку економіки.

Рівень бідності населення України та стан соціально-економічної сфери, на які впливають наслідки всесвітньої пандемії, найкращим чином ілюструє тісний взаємозв'язок політики, державного регулювання та економіки. Неготовність країни до можливих надзвичайних ситуацій викликає соціальну кризу в суспільстві. Таким чином, визначення стратегічного плану діяльності у сфері соціального захисту населення та тактичних дій у разі надзвичайних ситуацій є вкрай важливим явищем.

Аналізуючи стан ринку праці за показниками рівня зайнятості та безробіття в I і II кварталах 2020 р., визначається негативна динаміка щодо збіль-

шення чисельності безробітних осіб. Наприклад, чисельність безробітного населення за методологією Міжнародної організації праці (МОП) у віці 15–70 років за 1-ше півріччя 2020 р. становила 1,6 млн осіб, що на 102 тис. осіб більше порівняно з даними 1-го півріччя 2019 р. У свою чергу, рівень безробіття населення, за методологією МОП, зріс з 7,8 % у II кварталі 2019 р. до 9,9 % у II кварталі 2020 р. [4].

Починаючи з квітня 2020 р. на ринку праці України спостерігалось активне зростання кількості звернень до центрів зайнятості. Для порівняння, у квітні 2020 р. чисельність зареєстрованих безробітних склала 149,2 тис. осіб, що в три рази більше, ніж у квітні 2019 р. (чисельність зареєстрованих безробітних – 51,5 тис. осіб) [4].

Аналізуючи соціальну політику держави в період запровадження карантинних заходів по всій території країни, виділяємо відсутність стратегії та напрямів впливу. З моменту введення карантинних обмежень по всій країні державою була запропонована низка регуляторних заходів задля забезпечення гідного рівня життя та соціального захисту населення, а саме:

- виплата допомоги малозабезпеченим категоріям громадян та фізичним особам – підприємцям на час карантину;
- підвищення мінімального розміру допомоги з безробіття з 650 до 1 000 грн;
- призначення допомоги з безробіття для всіх осіб, звільнених за власним бажанням, з першого дня;
- виділення коштів із державного бюджету до фонду загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття на допомогу з часткового безробіття в розмірі 4,723 млрд грн;
- запровадження додаткової компенсації витрат на оплату комунальних послуг одержувачам житлових субсидій на період карантину;
- надання рекомендацій банкам повністю або частково звільнити від сплати тіла кредиту на час карантину з відповідним подовженням позики;
- заборона з 1 березня по 30 квітня банкам підвищувати відсоткову ставку за користування споживчим кредитом;
- звільнення від сплати єдиного соціального внеску для фізичних осіб – підприємців у березні, квітні та травні та ін.

Запроваджені заходи державного регулювання, що пом'якшують наслідки карантинних обмежень, включають інструменти економічно-податкового та організаційно-адміністративного механізмів. Деякі з перелічених заходів були доцільним та мали ефективність у сфері соціального забезпечення громадян та підтримки бізнесу, а деякі – ні.

Зокрема, згідно з Порядком надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги з часткового безробіття на період карантину на працівників, які втратили частину заробітної плати або доходу внаслідок вимушеного скорочення передбаченої законодавством тривалості робочого часу у зв'язку із зупиненням або скороченням діяльності, виплачується допомога у вигляді частини заробітної плати за зверненням роботодавця або фізичної особи – підприємця. Цей захід дозволив зберегти значну частину робочих місць, запобігши масовому вивільненню працівників.

Також було внесено зміни до Прикінцевих положень Закону України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” щодо скасування відкладання виплати допомоги з безробіття на період карантину та встановлення тривалості виплати допомоги з безробіття до 270 днів. Невідкладна виплата допомоги з безробіття пом'якшує наслідки карантинних

ну для осіб, які втратили роботу, адже в умовах зовнішніх змін, що викликані пандемією, зупинка багатьох секторів економіки негативно вплинула на фінансовий стан населення та можливість самозабезпечення. Водночас внесені зміни щодо тривалості виплати допомоги з безробіття негативно вплинули на осіб передпенсійного віку, яким до виходу на пенсію залишилося два роки. Встановлені зміни стосуються усіх громадян, тим самим осіб передпенсійного віку позбавили залишку допомоги в дворічний період на 450 календарних днів (раніше вони могли перебувати на обліку та отримувати допомогу з безробіття 720 календарних днів). Зазначимо, що ця категорія населення є недостатньо конкурентоспроможною, тому в разі звільнення за два роки до настання пенсії їм достатньо складно знайти нове місце роботи. Унаслідок змін положень Закону України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” очікується підвищення рівня бідності серед населення передпенсійного віку, яке потребує додаткового соціального захисту.

Інший метод, який упроваджено задля пом’якшення наслідків карантину та забезпечення соціальних потреб громадян, – виплата пенсіонерам по 1 000 грн у зв’язку з коронавірусом. З огляду на дефіцит коштів Державного бюджету та Пенсійного фонду України, а також враховуючи, що всі пенсійні та соціальні виплати на рівні держави здійснювалося вчасно упродовж усього періоду карантину, одноразова фінансова допомога пенсіонерам не здається дієвим та ефективним методом соціального забезпечення громадян. Натомість першочерговим завданням держави є запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби, у цьому аспекті доцільніше забезпечити громадян, зокрема пенсіонерів, індивідуальними засобами захисту в достатній кількості, запровадити видачу масок безкоштовно в усіх громадських закладах.

Сучасна система соціального захисту України не може забезпечити стабільний та високий рівень добробуту всіх громадян. Неefективність соціальної політики у сфері підтримки громадян у процесі виходу з бідності та сприяння стабілізації соціального становища осіб у суспільстві формують такі явища, як утриманство, втрата ініціативи та мотивації.

Для системи соціального захисту України характерна підтримка лише малозабезпечених та незахищених категорій громадян. Основну роботу в соціальному захисті населення покладено на місцеві органи влади. Проте для досягнення соціального добробуту громадян та забезпечення гарантій соціального захисту усьому населенню країни потрібна взаємна, злагоджена робота політичних сил, державної та місцевої влади, роботодавців та їхніх працівників, а також різних верств населення.

У нових умовах, що викликані пандемією коронавірусу у 2020 р. уряди зарубіжних країн активно упроваджували новітні заходи підтримки економіки країни та населення. Вивчення практики зарубіжних країн світу щодо методів соціального захисту населення в період пандемії є актуальним для України. Адже, спираючись на досвід розвинених країн, можна визначити більш ефективні заходи щодо підтримки громадян та вдосконалити заходи державного регулювання у сфері соціального захисту населення.

Проведений аналіз показав, що, крім загальних заходів у сфері соціальної політики, здійснюваних багатьма країнами світу, визначено окремі держави, що реалізовували сучасні заходи.

Цікавим досвідом є підтримка зайнятості, соціального захисту працівників і безробітних громадян урядом Канади. Навесні 2020 р. державною владою Канади була запроваджена матеріальна підтримка працівників шляхом вве-

дення нової оподаткованої допомоги з надання підтримки в умовах надзвичайної ситуації в розмірі 2 000 канадських доларів на місяць терміном до чотирьох місяців, що надається працівникам, які втратили дохід через пандемію.

Для роботодавців, дохід яких скоротився більше ніж на 15 %, урядом Канади була надана можливість отримати субсидії на заробітну плату терміном до 12 тижнів. Зокрема, для роботодавців, які не мають права на такі субсидії, введено часткове відшкодування заробітної плати в розмірі 10 %. Ці заходи стимулюють збереження робочих місць, що стабілізує стан ринку праці в умовах пандемії COVID-19.

Також у Канаді було прийнято рішення про відмову від вимог надання медичної довідки для отримання оплачуваної відпустки з тимчасової непрацездатності на період швидкого розповсюдження коронавірусу. Цей захід дозволяє мінімізувати ризики розповсюдження та інфікування небезпечними захворюваннями інших працівників та зберегти стабільність у сфері охорони здоров'я. Зокрема, працівники приватного сектору на період карантинних заходів отримали право на відпустку без збереження зарплати тривалістю до 16 тижнів у разі неможливості роботи через COVID-19 [5].

Вивчаючи досвід Китайської Народної Республіки як першої країни, що зіткнулася зі страшним вірусом та його наслідками для населення та економіки країни, необхідно відмітити наступне. Першочерговим нововведенням у Китаї є забезпечення можливості подачі онлайн-заявок на отримання страховки від безробіття через національну платформу служби соціального страхування з метою прискорення її отримання. У сфері сприяння забезпеченню зайнятості в Китаї було впроваджено цілий комплекс заходів щодо вдосконалення професійного навчання. Наприклад, було ініційовано розвиток цифрових платформ для професійного навчання, запуск 100-денної безкоштовної онлайн-програми професійного навчання для сприяння зайнятості та зниження рівня бідності в умовах пандемії. Також було збільшено фінансування професійного навчання.

Для стабілізації зайнятості введено пільгу для роботодавців на оплату внесків на страхування працівників від безробіття, що мінімізувала звільнення в умовах пандемії.

У рамках соціальної підтримки населення в Китаї було передбачено субсидію на придбання товарів першої необхідності. Упродовж усього 2020 р. особи з доходами нижче середнього рівня отримали право тимчасового відстрочення виплати внесків на соціальне страхування.

В Австралії, як і в Канаді, з метою підтримки населення і бізнесу під час пандемії було введено субсидію на заробітну плату, що триватиме до березня 2021 р., і для полегшення поступового виходу з кризи введено додаткову підтримку доходів домогосподарств до грудня 2020 р. зі скороченням обов'язкових платежів. Урядом Австралії були запроваджені пільги з податку на заробітну плату для підприємств і домашніх господарств, знижки на оплату комунальних послуг, грошові виплати вразливим домогосподарствам, підтримка витрат на охорону здоров'я.

Державне регулювання Японії у сфері соціального захисту населення в умовах зміни зовнішніх умов, що викликані коронавірусом, активно просуває нові умови роботи для роботодавців та працівників, гнучкий графік роботи, неповний робочий день, віддалену роботу. Такі форми зайнятості протистимульовано шляхом надання субсидій на покриття витрат на впровадження

сучасних систем зв'язку, надання кредитів малим і середнім підприємствам, рефінансування непогашених кредитів на безвідсотковий кредит, надання відстрочення з податків і зборів для бізнесу у разі падіння прибутку більш ніж на 20 %.

Підсумовуючи аналіз практичного досвіду зарубіжних країн світу щодо методів державного регулювання з метою стабілізації стану економіки та забезпечення соціального захисту населення, ми визначили два типи напрямів із прямої та непрямой підтримки громадян.

Прямий вплив на рівень соціальної підтримки громадян і домогосподарств у багатьох країнах світу передбачає збільшення розмірів соціальних виплат, надання субсидій, ваучерів, відстрочення виплати податків та зборів, полегшення умов отримання виплат із соціального страхування.

Непрямий вплив спрямовано на підтримку громадян і домогосподарств, що опинилися в тяжких умовах унаслідок пандемії коронавірусу шляхом підтримки та розвитку державної економіки. Головним завданням непрямого впливу є збереження робочих місць та стримування безробіття за допомогою пільгових кредитів, грантів, зниження ПДВ, надання податкових канікул, введення нових видів зайнятості, виплати субсидій на оплату праці працівникам.

З огляду на проведений аналіз рекомендовано розглянути можливість застосування цих заходів в Україні з метою подолання наслідків пандемії Covid-19. Зокрема, пропонуємо: звернути уваги на розвиток цифрових платформ та збільшити фінансування розвитку технологічно-інформаційної сфери; упровадити онлайн-реєстрацію в центрі зайнятості та мережі органів соціального захисту; подовжувати терміни провадження заходів із відшкодування частини заробітної плати працівника роботодавцям до весни 2021 р.; розробити й затвердити національну стратегію дій у разі кризових ситуацій, таких як пандемія коронавірусу; підвищити доступність життєво необхідних речей в умовах пандемії чи інших кризових умовах; практикувати введення заборони на підвищення цін на продукти споживчого кошику, встановлення єдиної мінімальної ціни на продукти харчування, що входять до споживчого кошику.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Система соціального захисту населення України потребує значної модернізації для швидкого реагування на надзвичайні ситуації та неочікувані проблеми, що виникають у суспільному житті. Неготовність країни до можливих криз та надзвичайних ситуацій викликає соціальну кризу в суспільстві, сприяє занепаду економічного розвитку країни та розпаду державності.

Вивчаючи зміни соціальної політики в Україні, що вводилися у період початку вірусної пандемії у 1-му півріччі 2020 р., та досвід соціальної допомоги та підтримки населення розвинених країн світу визначено схожі вектори впливу на соціальний стан та забезпечення захисту суспільства. Однак, на відміну від України, у зарубіжних країнах ці заходи запроваджувалося за умови співпраці державної влади та органів місцевого самоврядування, їх було достатньо профінансовано, і вони мали тривалий характер, деякі з них діють до весни 2021 р.

Аналіз показав, що недоліки антикризових заходів із боротьби з наслідками коронавірусу полягають у недостатньому розрахунку ефективності соціальної політики та неповній оцінці можливих збитків. Заходи державного регулювання у сфері соціального захисту мають акцентувати увагу на адресності допомоги, що надається. Окрему увагу необхідно приділити щодо сис-

темності та комплексності заходів, що повинні спиратися на затверджений заздалегідь порядок дій у критичних ситуаціях.

З метою забезпечення тривалого ефекту від заходів, що упроваджуються українським урядом, та стабілізації стану суспільства необхідно вдаватися до непрямих методів державного регулювання. Наприклад, запровадити пільги та знижки на оплату комунальних послуг, а також надання соціально важливих засобів індивідуального захисту на безкоштовній основі в усіх громадських закладах. Це допоможе населенню у скрутний час та забезпечить можливість користування засобами індивідуального захисту у громадських місцях за необхідності, тим самим знижуючи рівень розповсюдження вірусу. Необхідно розробити державну програму з розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій з метою державного сприяння створення віддалених робочих місць та запровадити можливості додаткової відпустки зі збереженням заробітної плати для працівників, які у зв'язку з коронавірусом не можуть виконувати свої трудові обов'язки тощо.

Список використаної літератури

1. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості у січні – жовтні 2020 року. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/67> (дата звернення: 19.11.2020).
2. Благоразумова О. Державне регулювання соціальної сфери в умовах циклічності економіки. Схід. Київ : Український культурологічний центр, 2011. С. 3–6.
3. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. Молодий вчений : наук. журн. 2017. № 5 (45), травень. С. 568–572.
4. Клименко А. Социальная защищенность граждан Украины: состояние и перспективы улучшения. Труды 1-го Междунар. симпозиум по интеллектуальной экономике, менеджменту и образованию, 20 сентября 2019 г. / Вильнюс. техн. ун-т им. Гедиминаса. Вильнюс, 2019. 396 с.
5. Костюк І. В. Проблеми стратегічного планування соціального розвитку в Україні. *Проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства, регіону, країни : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* Полтава : ПолтНТУ, 2014. С. 144–146.
6. Лібанова Е., Осауленко О., Черенько Л. Оцінка якості життя в Україні на основі суб'єктивних показників добробуту: монографія. Warsaw : RS Global Sp. z O.O., 2020. С. 361. URL: <https://idss.org.ua/public> (дата звернення: 19.11.2020).
7. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні : монографія / Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2015. 244 с.
8. Офіційний сайт уряду Канади. URL: <https://www.canada.ca/en> (дата звернення: 19.11.2020).
9. Чечель А. О., Тарасенко Д. Л., Сухова К. К. Реалії та перспективи розвитку соціальної сфери в умовах децентралізації: проблеми та перспективи розвитку державного управління в умовах реформування : кол. моногр. Бельско-Бяла (Польща) : Вища шк. економіки та гуманітаристики, 2017. С. 272–287.

Batiuk A. A.,

*PhD in Public Administration, Associate Professor of Politology and Philosophy Department,
KRI NAPA, Kharkiv*

ORCID 0000-0003-2579-5578;

Kryshstal S. A.,

Student of the Faculty of Public Administration, KRI NAPA, Kharkiv

ORCID 0000-0003-1159-8653

AREAS OF IMPROVEMENT AND TACTICAL RESPONSE TO CHANGES CAUSED BY COVID-19 PANDEMIC TO EXTERNAL CONDITIONS OF SOCIAL PROTECTION SYSTEM

In the context of external changes and the consequences of the coronavirus pandemic, tactical regulation and rapid government response to the exacerbation of socio-economic problems is

extremely important. Ensuring high-quality social protection of the population is the main task of the state in the course of economic development and providing the people's livelihood.

The science of public administration has significant achievements in the field of the regulation of social protection. However, in the conditions of modern changes and globalization processes, measures of social policy and immediate prevention of today's threats require a thorough research.

The strict quarantine measures aimed to limit the spread of the virus have a negative impact on the country's economy and social security. According to forecasts, the poverty rate of the population of Ukraine at the end of 2020 will amount to 45%. The problem of eradicating poverty is one of the most acute in the socio-economic sphere. The labor market analysis shows the dynamics of increasing the number of unemployed.

The country's unpreparedness for possible emergencies causes a social crisis in society. Since the introduction of quarantine restrictions in Ukraine, a number of regulatory measures have been proposed to ensure a decent standard of living and adequate social protection. Most of the implemented state regulation measures are based on the economic and tax and organizational administrative mechanisms, but not all of these measures proved effective.

Foreign countries are actively implementing innovative measures to support the economy and the population during the Covid-19 pandemic. The main directions of the state regulation in the world's most advanced countries are: employment support, social and public-health security, assistance to citizens in difficult living conditions caused by the coronavirus pandemic and quarantine. Based on the international experience, effective measures to support the citizens have been identified, and measures to improve state regulation in the field of social protection have been proposed.

Keywords: social protection, state regulation, coronavirus pandemic, response measures, social policy, areas of improvement.

References

1. Cytuatsiia na rynku pratsi ta diialnist derzhavnoi sluzhby zajniatosti u sichni-zhovtni 2020 roku [The labor market situation and the activity of the State Employment Service in January-October 2020]. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/67> [in Ukrainian].
2. Blahorazumova, O. (2011). Derzhavne rehuliuвання sotsialnoi sfery v umovakh tsyklichnosti ekonomiky [State regulation of the social sphere under the conditions of economic cycles]. *Skhid*, 3–6. Kyiv: Ukrainskyj kulturolohichnyj tsentr [in Ukrainian].
3. Dutcha, A.V. (2017). Sotsialne zabezpechennia hromadian: suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku [Social security of citizens: current condition and prospects of development]. *Molodyj vchenyj: nauk. zhurn*, 5 (45), *traven*, 568–572 [in Ukrainian].
4. Klymenko, A. (2019). Sotsyalnaia zaschyschennost hrazhdan Ukrainy: sostoiannye y perspektyvy uluchsheniya [Social protection of the citizens of Ukraine: the state and improvement prospects]. *Trudy 1-ho Mezhdunarodnyj sympozyum po yntellektualnoj ekonomyke, menedzhmentu y obrazovanyiu, 20 sentiabria 2019 h.* Vylniusskyj tekhnicheskij unyversytet ym. Hedymynasa. Vylnius: Vylniusskyj tekhnicheskij unyversytet Hedymynasa [in Ukrainian].
5. Kostiuk, I.V. (2014). Problemy stratehichnogo planuvannia sotsial'nogo rozvytku v Ukraini: *Problemy informatsijno-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva, rehionu, krainy: materialy mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf.* – *The problems of strategic planning of the social development in Ukraine: The problems of information and analytical provision of managing the economic security of an enterprise, a region, and the country*, 144–146. Poltava: PolNTU [in Ukrainian].
6. Libanova, E., Osaulenko, O., Cherenko, L. (2020). Otsinka iakosti zhyttia v Ukraini na osnovi subiektyvnykh pokaznykiv dobrobutu [Assessment of the life quality in Ukraine based on subjective indicators of welfare]. Warsaw: RS Global Sp. z O.O. URL: <https://idss.org.ua/public> [in Ukrainian].
7. Makarova, O.V. (2015). Sotsialna polityka v Ukraini [The social policy in Ukraine]. In-t demografii ta sotsialnykh doslidzhen im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].
8. Ofitsijnyj sajt uriadu Kanada. URL: <https://www.canada.ca/en/>.
9. Chechel, A.O., Tarasenko, D.L., Sukhova, K.K. (2017). Realii ta perspektyvy rozvytku sotsialnoi sfery v umovakh detsentralizatsii: problemy ta perspektyvy rozvytku derzhavnogo upravlinnia v umovakh reformuvannia [The reality and prospects of social sphere development under decentralization: problems and prospects of public administration development in the conditions of reforms]. Belsko-Biala (Polscha). *Vyscha shk. ekonomiky ta humanitarystyky*, 272–287 [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 15.11.2020 р.